

פרשת שלח

"שִׁלְחוּ לָךְ אֲנָשִׁים" [יג, א]

מדוע נאמר "לך", הרי משה לא נכנס לא"י?

אלא שדרשו חז"ל על הפסוק "לך לך" שנאמר אצל אברהם אבינו להנאתך ולטובתך".

ולפי"ז י"ל מכיון שנגזר על משה רבינו שלא יכנס לארץ ישראל, ואם כן בגלל חטא המרגלים אשר הוציאו את דיבת הארץ ועיכבו את כניסת ישראל לארץ ארבעים שנה צמחה טובה למשה שניתן לו לחיות עוד ארבעים שנה.

(תפארת יהונתן)

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ" [יג, טז]

התפלל עליו: י-ה יושיעך מעצת מרגלים (רש"י)

בעיר אחת הרחיבו פעם את בית-הכנסת וכתוצאה מכך יצא שמקומותיהם של בעלי הבתים, אשר חזקה היתה בידיהם לישוב ליד קיר המזרח, נעתקו קימעה אחורנית. תבעו בעלי-הבתים את הפרנסים לדין תורה ודרשו להחזיר את מקומותיהם ליד קיר המזרח. אולם הפרנסים טענו כנגדם כי איש לא נטל מהם את המקומות אשר נשארו באותו מקום.

לאחר ששמע הרב את טענות שני הצדדים, פסק כי הצדק הוא עם הפרנסים.

וביאר את פסקו מפרשתינו, מאחר שפייסו את ה"יוד" של "שרי" והוספוה על "הושע", הרי דין הוא שתבוא ה"הא" של "הושע" ותטען: קודם הייתי האות הראשונה ב"הושע", ואילו עתה הנני האות השניה ב"הושע"? - אלא עלינו להסיק איפוא כי לא היתה כאן העתקת מקום, כי אם רק הוספת אות, וממילא אין כאן משום שלילת החזקה.

(שמועות טובות)

מה ראה משה להתפלל על יהושע יותר מן האחרים?

לפי שהיו בני ישראל מתייראים בעיקר מפני עמלק, שכבר נלחם בהם, ואכן המסו המרגלים את לב העם באמרם: "עמלק יושב בארץ הנגב" [יג, כט] — ואם יהושע, אשר בעצמו ניהל את המלחמה נגד עמלק כמו"ש "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב" [שמות יז, יג] יתבהל גם הוא מפני עמלק, הרי ודאי יהיו מאבדים כל תקווה לבוא אל הארץ, לפיכך התפלל עליו משה במיוחד...

(משך חכמה)

"הטובה היא אם רעה" [יב, יט]

הארץ טובה היא, אפילו אם תראו כי רעה היא...

קדושת ארץ ישראל מצויה וקיימת תמיד, אלא שהיא מכוסה ונסתרת, מתחת ה"רע" השטחי שלה מסתתר ה"טוב", וכאשר נכנסים אליה אזי נחשפת הקדושה הנסתרת.

(ספר הצבות)

"וַנְהִי בְעֵינֵינוּ כְּחֹזְגִים וְכֹן הֵיינוּ בְעֵינֵיהֶם" [יג, לז]

"שמענו אומרים זה לזה: נמלים יש בכרמים כאנשים" (רש"י)

הלא בפסוק נאמר "חגבים", ומדוע אמר רש"י "נמלים"?

תירוץ נאמר במשלי "לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם" [ו, ו] כלומר: מן הנמלה אפשר ללמוד כיצד יקבל אדם על עצמו עול מלכות שמים, וכיון שהמרגלים ערקו מעליהם את עול מלכות-שמים הזכירו להם את הנמלה.

5 5 5

הנמלה נוהגת זהירות יתירה גם בעיני גזל, כפי שאמרו חכמינו: "אלמלא ניתנה הורה היינו למדים גזל מנמלה".

כידוע הרי טוענות אומות העולם כנגד ישראל, שהם נטלו את ארץ ישראל מידי הכנענים בגזילה, ולפיכך נרמז להם כי האנשים אשר בכרמים רחוקים מן הגזל כדומת הנמלה, שכן באמת שייכת ארץ ישראל לבני ישראל...

(קדושת לוי)

אם רוחו של אדם נמוכה והוא אפס בעיני עצמו, הריהו מקבל צורה כזו גם בעיני אלו וזהו ה"הא" אכן רומסהו ברגליו, אם "ונהי בעינינו כחגבים" הרי ממילא "וכן היינו בעיניהם"...

(מפי השמעה)

"סר צלם מעליהם" [יד, טז]

הגמ' בסוטה [לח] אומרת "סר צלם — מגנם וחזקם, כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגין עליהם".

מתוך מאמר זה אנו למדים שאיוב היה צדיק, וכן מצינו מאמר נוסף "גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם" [ב"ב טו].

וקשה שמצינו בגמ' [שם טז] "אמר רבא בקש איוב להפוך קערה על פיה שבקש לכפור

בכל", וא"כ לא היה כשר וצדיק?

ואמר על כך הגאון מוילנה כי המליצה "להפוך קערה על פיה" מקורה בסיפור עממי ידוע, שהיה נפוץ בקרב העם בזמנים קדומים (מובא בספר בן המלך והנזיר" שער כד) היה היה מלך כעסן וקפדן, אשר לא ידע לסלוח ולחון. אם נכשל אדם בחטא הקל ביותר, אחת דתו היתה להמית ופסק הדין היה תמיד מוצא לפועל בדייקנות. ויהי היום, ומשרתו של המלך לא נזהר כהלכה בשעה שהגיש לפניו את סעודתו ושפך קימעה מן המרק אשר בקערה על השולחן. נתרעם המלך מאד, עד שהאדימו פניו. ראה המשרת כי כבר כלתה אליו הרעה וכי כבר נחתם גזר דינו למות, נטל את הקערה והפכה במתכוון על פניה, כך שכל המרק נשפר והציף את השולחן המלכותי.

מובן כי המלך ציווה לערוף את ראשו לאלתר. לפני שהניף עליו התלין את גרזנו, פנה אליו המלך ושאלו: אמור נא לי, מה ראית לעשות את המעשה אשר עשית? הלא בתור שוגג היה מצבך עשר להיות הרבה יותר נוח מאשר בתור מזיד?

השיב המשרת ואמר: אדוני המלך! יודע הייתי כי בנוגע לפסק דין המות שלי אחת היא לי, ועלי לשלם בחיי בעד חוסר הזהירות הפעוט הזה, על כן בקשתי לפחות למנוע ממך את חילול הכבוד, שכן יאמרו הבריות כי בגלל חטא פעוט ואווילי כזה ערף המלך את ראש משרתו הנאמן, ומשום כך הפכתי במתכוון את כל הקערה על פיה למען יראו הכל וידעו כי משפט צדק עשית בי.

תשובה זו מצאה מאד חן בעיני המלך ומיד שחרר את משרתו מכל עונש.

ובכן, מליצה זו של "בקש איוב להפוך את הקערה על פיה" צוטטה מן הסיפור הזה, ונתכוונו חכמינו לומר בזה, כי גם איוב, אשר נודע שמו כצדיק גדול, בראותו את היסורים הנוראים שבאו עליו מן השמים, היה חושש מפני חילול כבוד שמים בעיני ההמון, שאינו יורד לעומקם של דברים ואינו מבין את דרכיה הנפלאות של ההשגחה העליונה, ועל כן התחיל להטיח דברים קשים כנגד הנהגתו של השם יתברך, למען יצא לו שם של חוטא וממילא יראו הכל וידעו כי השם יתברך צדק ומשפטו צדק.

כיוצא בזה דרשו חכמינו [סנהדרין קז] על דוד המלך, שביקש לחטוא במתכוון, למען יצדק השם יתברך במשפטו — "לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי, למען תצדק בדברך תזכה בשפטך" [תהילים נא, ז].

"ואולם זוי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ" [יד, כא]

מלך בשר ודם ברצותו לנקום נקמה עליו לעשות זאת לאלתר, שכן חושש הוא פן ימות

בטרם יגשים את תכנית נקמתו, ושנית עלול שונאו להימלט למקום אשר לא יוכל עוד להשיגו.

השם יתברך אומר איפוא: רק אני יכול להרשות לעצמי לדחות את העונש, כי "ואולם חי אני" — חי העולמים הנני ותמיד אוכל לבצע את עונשי, וכן "וימלא כבוד ה' את כל הארץ" — ואין מקום פנוי ממני להיסתר בו מפני.

(אברותאל)

"הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי זוטאנו" [יד, ב]

אם בני ישראל הצהירו: "חטאנו" הרי חזרו בתשובה ולמה איפוא נענשו?

לפי שבעצמם לא הודו כי חטאו, אלא אמרו: "אמר ה' כי חטאנו" — בעיני השם יתברך הרי זה נחשב לחטא ולכן הננו ועלינו מיד.

מובן שאין זו תשובה העשויה להתקבל, לפי שלא היתה חרטה כלל, ועל זה נאמר "הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי" [ירמיהו ב, לה].

(אור צדיקים בשם הבנעש"ט [ל])

"ראשית ערסתיכם זולה תרימו תרומה" [טו, כ]

בזמן שתינוקותיכם עודם מוטלים בעריסות, תרימו אותם כבר מעתה להשם יתברך על ידי המצוות המרומזות במלה "חלה": 'ח' ימי מילה, 'ל' ימי פדיון הבן, 'ה' ימים למקרא...

(אורח לשים)

לבל יאמר אדם: בימי נעורי אראה קצת חיים — "שמח בחור בילדותך" — ולעת זקנתך אהפוך ליראשמים — אמרה תורה: "ראשית עריסותיכם תרימו תרומה לה'" — עוד בראשית חייכם, בימי נעוריכם חובה עליכם לקדש את חייכם ולהרימם אל דרכי הברא.

(עבודת ישנאל)